

Te ideje so dobile mnogo privrženecv, Lammenais pa celo vrsto naslednikov. Izmed njih imenujemo Abbé Constant-a. Ta mož je izdal l. 1840. „Bible de la liberté“, v kateri oznanja sovraštvo proti vsaki oblasti in obožuje proletarijat. Zakon obsoja, češ, samo ljubezen more določevati zakonsko zvezo. Umazano je to njegovo delo, a še umazanejšje je njegov „Assomption de la Femme“ (1841). V verskem oziru je popolnoma panteist. Bog mu je vesoljstvo. Odtod izvaja komunizem. Ker je vse božje, je torej vse vseh.¹⁾ Odločno pobija vsako zasebno last.

Poleg Constanta se je v Lammenaisovem smislu oglasil Alf. Esquiros s svojim „Évangile du Peuple“ (1840) in „L'Évangile du Peuple défendu“ (1841), kjer iz sv. pisma dokazuje krivico zasebne lasti in brani komunizem. Njegov zlog je nejasen, zmeden.

Pomenljivejši je pa E. Pecquer, ki je s celo vrsto knjižic učil komunizem na verskem temelju pod obliko splošnega bratovstva.

Dumesnil, René Didier in I. Terson, sami verski odpadniki, so hodili po ravno tem potu, a so le manjšega pomena.

V zvezi z Lammenaisom moramo imenovati tudi Cabeta. Ta mož je bil izprva

¹⁾ Dieu est tout parceque tout est Dieu — Tout appartient à Dieu, c'est à dire à tous.

republikanski demokrat. Leta 1834. je šel na Angleško v pregnanstvo. Ondi je spisal svojo knjigo „Voyage en Icarie“ (Potovanje v Ikarijo), ki jo je l. 1840. prvič izdal. V nji opisuje izkušnje bogatega Angleža, ki je čul o daljnji deželi Ikariji, kjer vlada komunizem. Hotel si jo je ogledati. Za dvesto gvinej se mu je dovolil vstop. Kar je videl, je zapisano v knjigi:

1. Ikarijo je uredil modri Ikar. V nji ni nobene zasebne lasti, nič denarja, nobenega razločka med stanovi.

2. Po splošni volilni pravici se volijo ljudski zastopniki, ki sklepajo o vseh stvareh, tudi o veri. Tako složni so, da so vsi sklepi jednoglasni.

3. Upravo vodi izvoljeni odbor (comité). Temu se vsi redi klanjajo.

4. Zakon je svet. Rodbinsko življenje se spoštuje.

5. Ženske in moški delajo v skupnih delalnicah, kar in kakor jim velewa odbor.

6. V Ikariji vlada popolna pozemska sreča. Ljudje so zdravi in pridni. Z veseljem delajo. Po delu se pa skupno zabavajo.

7. Hudodelstev se nič ne zgodi. Zato ni treba nobenih ječ. Če se kdo kaj malega pregreši, se jedino s tem kaznuje, da ga njegovi sodeželani milujejo. (Dalje.)

Književnost.

Hrvaška književnost.

Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1897.

Lovčeve bilješke. Ivan Turgenjev. (Izbrane pripovedi. Svezak treći. Zagreb. Naklada „Matice Hrvatske“. 1897.) Preveo Mirko Divković. — Če pregledamo dela Turgenjeva, vidimo, da v njih predstavlja vso rusko družbo v glavnih potezah. Popisuje nam izobražene ljudi, polizobražene mladeniče, resne može, ki živé še kot stari pristni Rusi poleg novodobnih socialstov, ki so se navzeli na zapadu prevratnih idej in izkušajo po njih preobraziti starodavno Rusijo. V raznih dobah se je pač v nazorih izpremenil. Iz ljubeznivega, globoko čustvenega popisovanja rednega življenja je zašel v pretirani pesimizem, kateri s studom opisuje

svoje predmete, a vseskozi se kaže pri njem realizem obdan s sijajem blagega srca, katero natančnim objektivnim popisom pridaje vedno izraz njegove mehko čuteče subjektivnosti.

„Matica Hrvatska“ je podala lani svojim členom „Lovčeve bilješke“ v hrvaškem prevodu, knjigo, katero imamo Slovenci že v svojem prevodu. Ker se kaže realizem Turgenjeva v tej knjigi v svoji najblajši in najčistejši obliki, in ker je Turgenjev v teh zapiskih, čisto prost formalnih vezij, pokazal najjasnejše svojo individualnost, pomudimo se malo pri njej.

Kot lovec hodi Turgenjev po ruski zemlji. A njega ne zanima toliko divjačina po gozdu, kolikor naravna krasota in ljudje, katere srečuje na poti. Vsako posameznost si ogleda, prouči jo do najskriv-

nejših lastnostij in jo popiše z največjo natančnostjo s tako bogatim jezikom in v tako gladkem, naravno poetičnem, neprisiljenem slogu, da je to delo jedno prvih v svetovnem slovstvu. Prvi „zapisek“, „Hori i Kaličyni“ je izšel v „Suvremeniku“ l. 1847. S tem delcem je zapustil prejšnjo pot; ni več zlagal pesmic, ampak se je vsega posvetil realistični prozi. Za tem prvim „zapiskom“ jih je izšlo še mnogo v Suvremeniku od l. 1847. do 1851. Vzbudili so veliko pozornost. Vse se je vpraševalo, kdo je pisatelj, ki se je skromno podpisaval T. L., in ime Turgenjeva je bilo kmalu znano ruskemu izobraženemu občinstvu. Sedaj se začenja silni uspeh njegovih del in njegov veliki vpliv ne le na rusko, ampak na svetovno literaturo. Prejšnji neuspehi so mu bili že vzeli pogum, a v „Lovčevih zapiskih“ je dobil predmet, kateri je bil posebno prikladen njegovi nravi in je svetu pokazal njegovo nadarjenost in originalnost v najsijajnejši luči. Mlada leta je preživel v Spaskem v ruski prirodi, katera nima izrednih krasot, a je s svojo mirno veličastnostjo vzbudila v otroku ono mirno, brezstrastno nagnjenje k vstrajnemu opazovanju, katero je kazal Turgenjev celo življenje. Najljubša zabava mu je bil lov. Poslušal je petje tic, opazoval vsako bilko in čutil ž njo. Velik je Turgenjev v popisovanju značajev, vendar je še večji umetnik v raznih popisih narave. Kadar popisuje ljudi kot realist, kaže njihove hibe in včasih z mirno, kot steklo hladno besedo zakriva bolest in ironijo, naravo pa slika kot nekaj deviškega, veličastnega, večno lepega. Tu je odločevala njegova znanstvena vzgoja. Dasi ni bil modroslovec, se je vendar največ pečal s Hegelovimi nauki. Vpliv tega panteizma se kaže v njegovem naziranju o naravi. On pozna natančno naravne tajnosti in človeške značaje in prodira s paznim očesom v skrivnosti srca; najmanjše kretanje zapazi in popiše s čudovito natančnostjo; moralni red popisuje, kakor ga vidi v istini, a višjih metafizičnih resnic ali celo nadnaravnega reda ne pozna. To opazujemo že v „Lovčevih zapiskih“; vedno bolj se nagiba v naslednjih delih k skepticizmu, in v „Dim“-u popolnoma zdvaja nad človeško družbo. Škoda, da je Turgenjev poznal človeško naravo le od jedne strani. Kako pogubno je vplivala izobrazba po Hegelovih načelih na družbo, je Turgenjev jasno pokazal v slavnem zapisku „Hamlet ščigrovskega okrožja“. A sam ni našel boljšega svetovnega naziranja. Versko življenje mu je bilo neznano.

A vrnimo se k „Lovčevim zapiskom“! Tudi uspeh prvega „zapiska“ ga ni nagnil, da bi se bil vrnil v Rusijo, katero je bil užaljen zapustil. Nadaljeval jih je v Parizu. Ker ni hotel videti več domovine, zamislil se je v spomine na domačo zemljo. Zemljo je ljubil, naslajal se v spominih na gozdove in reke, na petje slavcev in na frfotanje divjih rac in v duhu hodil s puško po stepah in livadah, —

družbo rusko pa je, nasrkavši se zapadnih nazorov, obsojal. To se vidi na vsaki strani „Lovčevih zapiskov“. Ruski absolutizem, ki vzgaja ljudstvo v nevednosti in glupi resignaciji, mu je bil zopr. Posebno pa z nepopisno fino ironijo biča prevzetno neumnost vlastelinov, ki gospodarijo nad stotinami robujočih jim kmetov.

Le jednega je našel v ruski družbi, kateri je vreden njegove ljubezni —, in ta je zaničevani rob, ubogi muhik. Kako bridka obsodba se čita med vrsticami iz zapiska „Dva vlastelina“! Prevzetni vlastelin dá pretepsti slugo, svojega podanika, in zraven krotko in prijazno gleda, češ, kdor ljubi, ta kaznuje. Servilizem in brezčutna udanost pod gospodstvom knute je po Turgenjevu lastnost muhika. Ko ga vpraša, zakaj je bil tepen, reče udano: „Ker sem zaslužil . . . naš gospodar . . . ni mu para v vsej guberniji.“ Turgenjev pa vsklikne: „Evo naše stare Rusije!“

Ruski plemenitaš, kateri živi le zato, da mu robovi delajo in da on zapravlja po mestih njih imetje, je po Turgenjevu medved v rokavicah, z medom namazan panj. Francosko se hoče obnašati, knežje navade uvajati v svojem selskem domu, z nemškimi in francoskimi besedami hoče zakrivati svojo nevednost, a povsod kaže svojo nerodnost in surovost. Muhik pa je pošten, otroče udan. Sploh se v Rusih kaže otročja naivnost, kadar razodevajo svoja čustva. Značaj muhika je mehak, krotek, pokoren, konservativen do lenobe v mišljenju, sanjarski, a poleg tega je muhik pameten in prebrisan — ako ni pijan od žganja.

Tudi Turgenjev je s svojimi „Lovčevimi zapiski“ mogočno vplival na rusko družbo, kakor drugi učenci Gogoljevi, kateri so se združili okolo kritika Bělinskega. Nobene grajalne besede o verskih razmerah ni v celi knjigi, a s tem, da kaže Rusiji njeno zastarelo lice v zrcalu, ji molče kliče: „Stara si, pomladi se!“

Duh liberalizma, kateri je takrat s šumom dvignil zapad k prevratu, je izkušal po leposlovcih prodreti v starorusko trdnjavo železnega absolutizma. Težnje same na sebi so bile prave, a nazori teh leposlovcev so bili zelo pomešani z zmotami, katere so na zapadu razjedale družbo.

Pa glavna vrednost „Lovčevih zapiskov“ je popisovanje naravnih krasot.

Čisto svobodno so ti zapiski nanizani drug na drugega, brez reda, brez stalne oblike. Navadno se začenjajo z dolgotrajnim, silno natančnim popisovanjem, konec je kratek, in ko misli čitatelj, da bo pisatelj izrekel sodbo o popisanih razmerah, na mah sklene zapisek z dvema, s tremi pomišljaji, češ, misli sam — — —

Prevod Divkovičev je gladek, dasi je težavno predstavljati Turgenjeva, kateremu je jezik mnogokrat sredstvo onomatopoetičnega posnemanja. E. L.